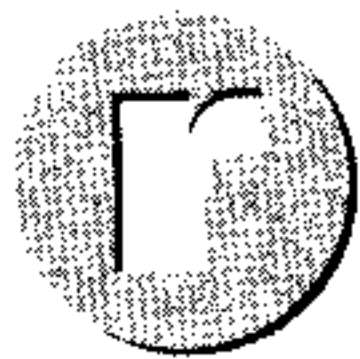

Recerca.....

..... **Evolució històrica dels privilegis de Tortosa,
de Ramon Berenguer IV a Ferran II**

..... **Dr. Gerard Marí**

Evolució històrica dels privilegis de Tortosa, de Ramon Berenguer IV a Ferran II

Dels tres elements integrants del Dret municipal aplicable a Tortosa i el seu terme, el Dret Consuetudinari o les Costums han estat objecte de diversos estudis des del segle passat. En canvi, les Ordinacions Municipals i els Privilegis o concessions reials han estat tractats de manera puntual, però mai amb intenció d'exhaurir-los totalment.

Sens dubte, la principal causa d'això ha estat el no trobar-se compilats exhaustivament en un còdex ja elaborat, per exemple un llibre de privilegis com tenen altres poblacions, mentre que existeixen diversos exemplars de llibres de costums.

En no tenir el recurs d'un llibre de privilegis ha calgut recopilar la documentació que es trobava dispersa en diverses seccions de, bàsicament, dos centres arxivístics: l'Arxiu Històric Comarcal de les Terres de l'Ebre, en els seu fons de l'Arxiu Històric Municipal, i l'Arxiu de la Corona d'Aragó, en la secció de Cancelleria.

Els documents seleccionats han estat les disposicions reials (o del seu lloctinent, sovint la reina o l'infant) o senyorials (en aquells períodes que el senyor directe no era el monarca) mitjançant les quals es deroga parcialment el dret comú en benefici de la universitat de la ciutat de Tortosa.¹ De fet, partint d'un concepte més ampli de privilegi, ens ha interessat tot document que contingui alguna disposició favorable a la universitat de la ciutat, tant si li va directament dirigit com si no, però sempre beneficiant tots els habitants en general o algun grup social extens en particular, cosa que implica les concessions, donacions, confirmacions, aprobacions de capítols, absolucions, els ordenaments, les sentències, remissions, etc., però també manaments a oficials reials i a

1 FERRO, Víctor: *El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Barcelona, Eumo Editorial, 1987. p. 298.

súbdivts en general, revocacions de provisions negatives per a la universitat, salvament dels drets i jurisdiccions de la ciutat, etc. En qualsevol cas, el criteri no ha estat estrictament diplomàtic, ja que no ens hem limitat a només els diplomes solemnes atorgats a perpetuitat o vitalíciament i amb un esquema diplomàtic específic o amb un sistema de validació particular.

Els atorgants de la documentació són el comtes de Barcelona i reis d'Aragó, des de Ramon Berenguer IV fins a Ferran II, o en tot cas un representant seu: el lloctinent, l'infant primogènit o la reina. Això també inclou Enric de Castella (1462-1464), Pere de Portugal (1464-1466) i Renat d'Anjou (1467-1472) reis designats per la Generalitat durant la guerra contra Joan II. També s'ha tingut en compte l'infant Ferran, marquès de Tortosa per concessió del seu pare Alfons el Benigne des de l'any 1329 fins al 1363. En canvi, no es considera la documentació del comte d'Urgell, del rei Frederic de Sicília o les butlles de diversos pontífexs.

Pel que fa al beneficiari, sempre és la universitat de la ciutat de Tortosa, prescindint de les aljames jueva i sarraïna, del bisbe, de la Catedral o de qualsevol altra institució o particular que no fos el Consell municipal o, en nom seu, els prohoms, els procuradors o els seus síndics.

En relació amb l'absència d'un llibre de privilegis, hem de fer esment d'una nota que apareix al dors d'alguns documents i que podria fer-hi referència. Efectivament, al dors de nou dels documents que recopilem, i trobem una cita que ens assabenta que el text en qüestió es troba copiat en el *Libre Vert*:

- * *És lo translat autèntich en lo segon coern del libre vert.* Jaume I, 28 de desembre de 1243.²
- * *És lo translat en lo libre vert, en lo terç coern.* Jaume II, 29 de gener de 1295.³
- * *És lo treslat autèntich en lo libre vert, en lo terç coern.* Jaume II, 29 de gener de 1295.⁴
- * *És lo translat auttèntich en lo terç coern del libre vert.* Jaume II, 25 de febrer de 1295.⁵
- * *És lo translat autèntich en lo VI coern del libre vert.* Alfons III, 12 de febrer de 1330.⁶

2 A.H.C.T.E., Privilegis V, 5.

3 A.H.C.T.E., Privilegis II, 27.

4 A.H.C.T.E., Consolat i Fira, 36.

5 A.H.C.T.E., Privilegis III, 52.

6 A.H.C.T.E., Privilegis V, 11.

- * *És lo traslat auctèntich en lo VIè coern del libre vert.* Alfons III, 12 de febrer de 1330.⁷
- * *És lo traslat auttèntich en lo cuern del libre vert.* Infant Ferran, 3 de juliol de 1346.⁸
- * *No'n ha traslat autèntich sinó I en lo libre vert.* Infant Ferran, 9 de juliol de 1346.⁹
- * *És lo traslat auttèntich en lo X coern del libre vert.* Pere III, 23 de juliol de 1363.¹⁰

Com veiem, aquestes còpies són anomenades sempre trasllats autèntics. La seva validesa legal ens la demostra, a més, el fet que el *Libre Vert* es feia servir com a font per a treure'n altres còpies. Així consta en el catàleg de l'arxiu de 1574:

*Item, un trellat en pregamí de certs privilegis sobre les franqueses, trets del libre vert, fets en poder de Simeon Ferrus, a XVII de dehembre MDXII.*¹¹

S'ha conservat algun d'aquests trasllats fets a partir del *Libre Vert* com ara la còpia de la sentència de l'any 1228, de Jaume I, feta pel notari Joan Vello i datada el 19 d'octubre de 1456.¹²

Molt possiblement, aquest fos un llibre de privilegis, o almenys en feia les funcions, però cap llibre conservat actualment a l'Arxiu Històric Comarcal de les Terres de l'Ebre respon a les característiques que coneixem d'aquest *Libre Vert* perdut.

Pel que fa a l'evolució històrica dels privilegis, des del moment de la conquesta cristiana de la ciutat i l'atorgament de la Carta de Poblament, s'inicia un procés d'acumulació de concessions, franqueses, llibertats, gràcies, immunitats i privilegis que va estretament relacionat amb la història de Tortosa, especialment a causa dels diferents canvis de senyoriu que van tenir lloc en diversos moments dels segles XII, XIII i XIV.

7 A.H.C.T.E., Privilegis II, 70.

8 A.H.C.T.E., Privilegis IV, 10.

9 A.H.C.T.E., Amposta I, 25.

10 A.H.C.T.E., Privilegis I, 56.

11 MASSIP, Jesús: *El Catàleg de l'Arxiu Territorial de Tortosa de 1574*. Tortosa, Diputació de Tarragona, 1987. p. 33.

12 A.H.C.T.E., Castellania i Templers, 29.

La conquesta de Ramon Berenguer IV: 1148

La conquesta de Tortosa pel comte de Barcelona i príncep d'Aragó Ramon Berenguer IV (1131-1162), el desembre de l'any 1148, és el punt de partida que obre no solament una nova etapa en la història de la ciutat i del seu territori, sinó que també és l'inici del dilatat cos de privilegis que la universitat arribarà a tenir.

La Carta de Poblament, datada el 30 de desembre de 1149, conté la primera concessió de franquícies a la ciutat. En aquest text, el comte de Barcelona fa donació als pobladors de Tortosa de les cases, dels horts, camps, de les vinyes i terres ermes i conreades, i els permet també el lliure aprofitament dels boscos, de les muntanyes, de les planes, dels prats, de les pastures, de la caça, de les aigües del riu i del mar (excepte en els estanys i les salines, on el comte es reté la novena), de la pesca i navegació, sempre per a les necessitats particulars dels habitants de la ciutat; fa també una primera concessió de franquesa de lleuda, portatge i passatge, i els promet atènyer-se a justícia segons els bons usos i costums de la ciutat. Acaba fent un reconeixement de diversos *Costums* que per primer cop són posats per escrit.¹³

Aquest document portava el germen d'un nou règim municipal controlat per una burgesia urbana naixent, amb la qual el comte cercava una aliança que, temps a venir, havia de resultar ben fructífera.

Aquest inicial potenciament de la nova classe burgesa comercial es contradiu amb la posterior actuació del comte Ramon Berenguer IV i, sobretot, del seu fill i successor Alfons I.

El repartiment de Tortosa: Ramon Berenguer IV i Alfons I

El 29 de juny de 1149, poc després de la conquesta, en Ramon Berenguer IV va procedir a repartir la ciutat entre les principals forces que havien col·laborat en la campanya militar. Segons aquest repartiment, el comte va concedir un terç de la ciutat a la República de Gènova; un altre terç, amb la fortalesa de la Suda, va ser encomanat a en Guillem Ramon de Montcada; finalment, el terç restant va romandre en poder del comte de Barcelona, però, aquest hagué de lliurar-ne la cinquena part a l'Orde del Temple.

¹³ MASSIP, Jesús. *La gestació de les Costums de Tortosa*. Tortosa, Consell Intercomarcal de les Terres de l'Ebre, 1984. p. 79.

Pocs anys més tard, el 1153, en Ramon Berenguer IV va rectificar i recuperà la part lliurada als genovesos, tot comprant-la per 16.000 morabatins. D'aquesta manera, el senyoriu sobre la ciutat de Tortosa quedava repartit en un terç per en Guillem Ramon de Montcada i dos terços per al comte (amb un cinquè del total de la part comtal per als Templers).

Aquesta rectificació queda definitivament truncada amb el seu successor, Alfons I (1162-1196). Ja el 22 de març de 1175, des de Tarragona, va confirmar i concedir a fra Arnau de Torroja, mestre del Temple, la cinquena part de la ciutat de Tortosa. Finalment, el març de 1182 va concedir al Temple tot allò que posseïa a Tortosa (amb diverses reserves), de manera que la ciutat quedava repartida en un terç per a la casa de Montcada i dos terços per a l'Orde del Temple.¹⁴

Aquest despreniment per part de la monarquia del senyoriu directe sobre Tortosa es reflecteix en el cos de privilegis de la universitat per la implicació del Temple i del seu mestre en alguna concessió als ciutadans de Tortosa, com ara en l'enfranquiment de lleuda i peatge atorgat per Jaume I l'1 d'agost de 1233, en consideració a "*multa servicia que venerabilis et dilectus noster frater Raimundus Pacot, Templi Milicie Magister, et fideles nostri cives dertusenses nobis nunc in capcione Burriane fecerunt fideliter et devote*".¹⁵ I, també, en el reconeixement i la nova concessió de l'exempció d'herbatge, carnatge, lleuda, peatge i portatge en el regne de València a favor de fra Berenguer de Cardona, mestre de la Milícia del Temple, de tots els frares templers i de tots els habitants dels seus dominis, fet per Jaume II el 17 de febrer de 1294.¹⁶

Per altra banda, la lluita entre els prohoms i els senyors de la ciutat al voltant de *les Costums* i l'administració de justícia porta a la intervenció reial i a la promulgació de dues importants sentències: una de Pere I, el 1199,¹⁷ i l'altra de Jaume I, el 1228.¹⁸

De fet, les franqueses de lleudes i peatges i l'administració de justícia són els dos aspectes sobre els quals versa prioritàriament la documentació atorgada per Ramon Berenguer IV, per Alfons I, per Pere I (1196-1213), per Jaume I (1213-1276), per Pere II (1276-1285) i per Alfons II (1285-1291), en que destaquen només alguns aspectes relatius a la moneda jaquesa durant el regnat de Jaume I.

14 PAGAROLAS. Laureà: *La Comanda del Temple de Tortosa: primer període (1148-1213)*. Tortosa, Editorial Coop. Gráfica Dertosense, 1984. pp. 58-60.

15 A.H.C.T.E., Privilegis V, 10.

16 A.H.C.T.E., València, 1.

17 A.H.C.T.E., Privilegis III, 42.

18 A.H.C.T.E., Privilegis III, 9.

El domini dels Montcada i del Temple sobre Tortosa durarà poc més d'un segle, fins que Jaume II aconseguirà que la ciutat torni a la jurisdicció reial.

El Canvi de Tortosa: Jaume II, 1294

Efectivament, a finals de l'any 1294, i amb pocs dies de diferència, Jaume II (1291-1327) esdevé senyor directe de Tortosa i cedeix a canvi, diversos llocs i drets a Aragó i al regne de València, als templers de primer (el 16 de setembre) i després a Guillem de Montcada (el 7 d'octubre).

Jaume II serà un dels monarques que més documents aporta al cos de privilegis i concessions de Tortosa (54 documents, només superat per Pere el Cerimoniós). Això es deu no solament al fet que és el primer monarca de la Corona d'Aragó que posseeix la jurisdicció i el control directe i exclusiu sobre la ciutat de Tortosa, sinó també per les reformes introduïdes en la Cancelleria i l'Arxiu reial, que han permès la conservació de molta més documentació d'ell que dels seus predecessors.

D'aquest regnat destaquen, sobretot, les concessions de franqueses i exempcions diverses als regnes de Sicília (4 de març de 1292 i 25 de febrer de 1295), Sardenya i Còrsega (6 de febrer de 1322), la conflictiva concessió del mar i mixt imperi d'Amposta (15 de febrer de 1322), la concessió de celebrar fira (29 de gener de 1295), el canvi de la moneda jaquesa (21 d'abril de 1298) i la sentència sobre la jurisdicció de Paüls (10 de febrer de 1304).

El marquesat de Tortosa: Alfons III, 1329

Amb el fill i successor de Jaume II, Alfons III el Benigne (1327-1336), ens trobem novament amb l'alienació de la ciutat de Tortosa, la qual altre cop s'aparta de la jurisdicció reial mitjançant la concessió del marquesat de Tortosa al seu fill Ferran, fruit del seu segon matrimoni amb Elionor de Castella.

Alguns autors han volgut veure en aquest fet una radical segregació política de la ciutat i del terme de Tortosa del Principat de Catalunya, fins al punt que arriben a parlar de l'*Infante de Aragón, Don Fernando, Marqués Independiente de Tortosa*.¹⁹ També fan al·lusió a l'entusiasme amb què els tortosins van rebre aquest nou domini.

19 BAYERRI BERTOMEU, Enrique: *Historia de Tortosa y su comarca*. vol. VII. cap. I, p. 31 i ss.

En canvi, la nostra documentació sembla reflectir més aviat, si no una radical oposició, sí un recel i una precaució que portarà els procuradors de la ciutat a dotar-se amb les millors garanties possibles, per què la nova situació no sigui un retrocés del grau de prerrogatives a què havia arribat la ciutat.

Així, un cop duta a terme la concessió del marquesat de Tortosa, el 28 de desembre de 1329,²⁰ els ciutadans exposen al monarca tots els seus dubtes pel que fa a la seva legalitat i a la conveniència o no de fer l'homenatge a l'infant Ferran. Alfons III, el 12 de febrer de 1330, ha de resoldre aquests dubtes manifestant explícitament que poden fer el dit homenatge, *salva eorum fide et legalitate*.²¹ I els mana una altra vegada que facin homenatge i jurament de fidelitat al marquès de Tortosa i a la reina Elionor com a tutora de l'infant fins a la majoria d'edat.²²

Aquell mateix 12 de febrer ens trobem que la reina Elionor fa confirmació de les llibertats, immunitats i franqueses de la ciutat de Tortosa²³ i els concedeix que l'homenatge que li han fet no vagi en perjudici dels seus privilegis.²⁴ I el mateix Alfons III concedeix, el 16 de març, que per la donació de la ciutat al marquès no es faci cap perjudici a la ciutat.²⁵

A partir d'aquesta data, s'inicia un període de trenta-quatre anys, el temps que durarà el marquesat de l'infant Ferran, ja que a la seva mort, el 1363, la ciutat s'incorpora novament a la jurisdicció reial.

En aquest període, hi podem veure dues etapes diferents: en vida d'Alfons III i durant la minoria d'edat de l'infant Ferran (sota la tutela de la seva mare, la reina Elionor), hi ha un control de fet del monarca sobre el marquesat, ja que el rei continua actuant com a senyor de la ciutat, en atorgar diverses concessions i fent els manaments necessaris. Sovint, alguns documents emanats del monarca són repetits també per la reina Elionor. Aquesta duplicitat es produeix, sobretot, en la documentació relacionada amb imposicions sobre vitualles, mercaderies, naus, etc. per a recollir diners amb diverses finalitats: concessions de permís per a fer i establir imposicions, aprobacions de les ordinacions per a dur-les a terme i salvaments dels privilegis de la ciutat per a què no s'hi produeixi cap perjudici ni derogació de les llibertats, de les franqueses, dels costums i de les immunitats a conseqüència de les imposicions.

20 OLIVER, Bienvenido: *Historia del Derecho en Cataluña, Mallorca y Valencia*. doc. IV, p. 399-402.

21 A.H.C.T.E., Privilegis I, 38.

22 A.H.C.T.E., Privilegis V, 11.

23 A.H.C.T.E., Privilegis II, 70.

24 A.H.C.T.E., Privilegis II, 50.

25 A.C.A., Cancelleria, registre 480, foli 129r.

Un segon període s'inicia a la mort d'Alfons el Benigne, el 1336, en el qual el seu successor, Pere el Cerimoniós, germanastre del marquès, actua només en textos de poca transcendència o d'aplicació general a tot Catalunya, perquè l'infant Ferran és el principal atorgant de privilegis (en un primer moment encara sota la tutela de la seva mare i, a partir de 1346, tot sol).

Malgrat la poca quantitat de textos de l'infant Ferran (només sis actuant sense la tutela de la seva mare, de 1346 a 1363), en alguns casos tenen una certa rellevància, com ara en l'establiment de la barca d'Amposta, del 9 de juliol de 1346,²⁶ o la llicència per a construir la Llotja, del 10 d'agost de 1352.²⁷

El text que marca l'acabament del marquesat de Tortosa en la nostra documentació és la confirmació del 17 de juny de 1363, on la infanta Maria, muller del marquès Ferran, ratifica dos documents signats pel seu marit en què obligava a favor de la ciutat de Tortosa diverses rendes i drets del marquès a Amposta, a Fraga, a Ballovar i a Tortosa.²⁸

La reincorporació a la Corona: Pere III, 1363

Diversos documents datats el 23 de juliol de 1363 representen el retorn de la ciutat de Tortosa a la jurisdicció reial, un cop mort l'infant Ferran aquell mateix any, a Castelló. Es tracta de la confirmació dels privilegis, de la concessió d'un mostassaf, d'una llicència per a fer imposicions i de la creació del Consolat de Mar.

Però, el text més important de tots, en aquest retorn al domini reial, és el datat l'endemà, 24 de juliol, en què el monarca concedeix i jura als síndics i als procuradors de la ciutat que mai no separarà, ni dividirà ni repartirà entre el seus fills, ni donarà a qualsevol altra persona, la ciutat o el castell de Tortosa, ni cap castell ni lloc del seu terme. I uneix definitivament la ciutat al comtat de Barcelona i al Principat de Catalunya: *affigimus, unimus, incorporamus et vinculo indissolubili anneccimus comittatui Barchinone et Principatui Catalonia*.²⁹

En el llarg regnat del Cerimoniós (1336-1387) trobem la quantitat més alta de documentació emanada d'un sol monarca: fins a 73 textos. Els documents més destacats es refereixen a la creació de mostassafs, al Consolat de Mar, a la jurisdicció de la ciutat (amb la important sentència de Guerau

26 A.H.C.T.E., Amposta I, 25.

27 A.H.C.T.E., Privilegis II, 16.

28 A.H.C.T.E., Privilegis V, 40.

29 A.H.C.T.E., Privilegis III, 8.

de Palou, del 6 d'abril de 1370),³⁰ a la Llotja, a l'abastament de gra per a la ciutat, a les fires, a diversos drets sobre Amposta, a les mesures de la ciutat, a la construcció d'assuts per a canalitzar les aigües de l'Ebre, etc. També, es donen sovint llicències per a vendre censals morts i violaris, a fi d'aconseguir recursos econòmics per a subvenir a les necessitats de la ciutat (o a les exigències de la monarquia), sense recórrer al cobrament d'imposicions.

Els successors de Pere III continuen ampliant el cos de privilegis de la ciutat. Generalment, són regnats curts, almenys el de Joan I (1387-1396), el de Martí l'Humà (1396-1410) i el de Ferran I (1412-1416). Perduren algunes mesures i institucions que ja hem vist durant el regnat del Cerimoniós, com ara les llicències per a vendre censals morts i violaris, la jurisdicció de la ciutat, els càrrecs de mostassaf o el Consolat de Mar. Però, també són freqüents assumptes sobre coronatges i maridatges, la construcció d'una nova presó del Comú, la creació de la taula de pes de florins o l'obligació dels oficials reials de tenir taula cada trienni, entre altres qüestions.

Pel que fa a Alfons IV el Magnànim (1416-1458), la major part de documents del seu regnat corresponen a la seva muller, la reina Maria de Castella, qui actua com a lloctinent general dels regnes. Així, veiem que el Magnànim és l'atorgant de 8 documents, mentre que de la reina emanen 23 textos. En aquest regnat, s'insisteix en allò que es refereix a fires, a la jurisdicció dels còsols de Mar o a la construcció d'assuts, entre altres coses. Però, com a novetat important s'hi troben ja qüestions relacionades amb l'elecció dels oficials municipals.

No serà fins a la segona meitat del segle XV, amb la guerra contra Joan II i les seves conseqüències, que hi trobarem algunes irregularitats que afecten el cos de privilegis de la ciutat.

La guerra contra Joan II (1462-1472) i la capitulació de Tortosa (1466)

El regnat de Joan II (1458-1479) s'inicia amb abundants disposicions sobre Tortosa, però cal remarcar sobretot la concessió del privilegi de les insaculacions, el 28 de gener de 1459.³¹ Carles de Viana, l'any 1461, i la reina Joana Enríquez, en nom de l'infant Ferran, l'any 1462, atorguen sengles confirmacions generals de privilegis, gràcies, llibertats i immunitats de la ciutat.

³⁰ A.H.C.T.E., Privilegis IV, 3.

³¹ A.H.C.T.E., Privilegis V, 97.

Però, a partir del moment en què esclata la Guerra civil, trobem dos fets puntuals que incideixen en el cos de privilegis de Tortosa: en primer lloc, tenim algunes concessions atorgades pels anomenats *reis intrusos*. En segon lloc, la no observació d'alguns privilegis de la ciutat, especialment pel que fa al règim d'insaculació.

Pel que fa al primer punt, l'any 1462 la ciutat de Tortosa es va decantar a favor de la Generalitat i contra el rei en la pugna que enfrontava l'oligarquia urbana catalana contra el monarca, amb el suport dels remences, de la noblesa i del clergat.

Havent esclatat el conflicte armat, Tortosa rep alguns privilegis dels monarques que la Generalitat va designar per a regir el Principat. Així, Enric de Castella va concedir llicència als procuradors i al Consell de la ciutat per a batre moneda d'or i d'argent, el dia 1 de novembre de 1463.³² I Pere de Portugal va fer confirmació dels privilegis el 24 de març de 1464.³³

Però, Joan II, després d'assetjar i prendre Amposta entre 1465 i 1466, va dirigir-se contra Tortosa, que va haver de rendir-se. D'aquesta manera, el 15 de juliol de 1466 trobem els capítols acceptats pel monarca per a la rendició de la ciutat, presentats pels procuradors de la universitat i el bisbe, canonges i Capítol de la Catedral. El dia 23 del mateix mes signava aquests capítols la reina Joana Enríquez, i, el 26, l'infant Ferran.³⁴

La Guerra civil va continuar encara uns quants anys fins a la Capitulació de Pedralbes, l'any 1472.

Pel que fa al segon punt, la historiografia tortosina sobre aquesta època ressalta especialment la voluntat del monarca de perdonar la ciutat després d'haver capitulat i de retornar a l'estat de coses anterior al conflicte. D'aquesta manera, *el monarca perdonà la ciutat i jurà els seus privilegis i les Constitucions de Catalunya*.³⁵

De fet, en la mateixa data de la capitulació tenim dues concessions per a demostrar la bona voluntat reial: una fa referència al Consell dels Consols de la Mar,³⁶ i, l'altra, a la construcció d'un port al terme de Camarles.³⁷

32 A.H.C.T.E., Comú I, 117.

33 A.H.C.T.E., Privilegis I, 60.

34 A.H.C.T.E., Privilegis II, 34. A.H.C.T.E., Privilegis II, 34.

35 CID i XUTGLA, Pilar *et al.*: *El Baix Ebre i Tortosa. Aproximació al coneixement de la comarca: els homes i el territori*. Tortosa, Ajuntament, 1987. p. 137.

36 A.H.C.T.E., Consolat i Fira, 30.

37 A.H.C.T.E., Privilegis I, 19.

I, així, el 18 de juliol de 1466, tres dies més tard, va jurar que observaria els Usatges de Barcelona, així com els privilegis, els costums escrits i no escrits, les llibertats, les immunitats i els bons usos de la ciutat.³⁸

Però, de fet, el grau d'autonomia de la ciutat se'n va ressentir. Els mateixos privilegis ens demostren la desconfiança del monarca envers els tortosins, i com va aprofitar el domini militar sobre la ciutat per a controlar el Consell municipal, tot prescindint dels privilegis.

D'aquesta manera, durant els anys següents a la Capitulació, va anar designant personalment els oficials municipals, salvant els privilegis de la ciutat, però sense tenir-los en compte, especialment pel que fa al sistema d'insaculacions. Així ho tenim documentat dels anys 1467, 1468, 1469 i 1470 al 1472, fins que, el 21 d'abril d'aquell any, trobem unes instruccions dirigides al vice-capità de la ciutat sobre la preparació dels rodolins per a dur a terme l'elecció d'oficials municipals.

Joan II tornarà definitivament a respectar els privilegis d'insaculació l'any 1473, en concedir un nou privilegi d'insaculació que modificava alguns punts del de 1459, pel qual es regirà una altra vegada l'elecció dels càrrecs municipals.³⁹

Un altre factor que demostra les represàlies dutes a terme pel monarca el tenim en la concessió de castells, llocs i jurisdiccions del terme de la ciutat als seus fidels col·laboradors, com ara Benifallet a Gonçalvo de Ahedo; Carles i Alfara al comanador d'Orta; Costumà i Cardó, a Fernando de Rebolledo; i la jurisdicció d'Amposta, a Felip de la Cavalleria. La ciutat, però, lluitarà com podrà per fer respectar els seus drets en aquestes qüestions.

Finalment, una altra de les conseqüències de la Guerra civil que es reflecteix en el cos de Privilegis de la ciutat serà l'endeutament municipal i la incapacitat per a afrontar les nombroses pensions de censals morts i violaris que no s'havien pagat des de feia anys. Per a solucionar aquesta situació, el monarca aprovarà, els anys 1470⁴⁰ i 1475,⁴¹ diverses normatives destinades a anar resolent aquests deutes.

El regnat de Ferran II

Ferran II (1479-1516) és el darrer monarca que aporta documents al nostre cos de Privilegis. L'evolució general del seu regnat apunta cap a la

38 A.H.C.T.E., Privilegis V, 76.

39 A.H.C.T.E., Privilegis II, 57.

40 A.H.C.T.E., Privilegis II, 5.

41 A.C.A., Cancelleria, registre 3389, folis 96v-100r.

superació de les conseqüències de la guerra contra Joan II i a la recuperació econòmica del Principat.

Pel que fa a Tortosa, destaca sobretot el retorn de les jurisdiccions sobre Carles, Alfara, Benifallet, Costumà i Cardó, i la jurisdicció civil i criminal d'Amposta, als seus antics possessors,⁴² el respecte a la jurisdicció de la ciutat, al règim insaculatori i, en general, la intenció de respectar totes les llibertats i atribucions de la ciutat.

El nostre darrer document va datat a Lleida el 14 de desembre del 1515 i correspon a la reina Germana de Foix, qui declara que el manament del seu marit en què disposa que el batlle de Tortosa ha de donar fiadors per a tenir taula cada trienni també implica al lloctinent de batlle.

D'aquesta manera, es clou el cos dels privilegis de la universitat de la ciutat de Tortosa des de Ramon Berenguer IV fins a la fi del regnat de Ferran II, un total de 333 documents sobre matèries molt variades, configurat per diferents tipus documentals de diverses categories diplomàtiques.

42 A.C.A., Cancelleria, registre 3547, folis 169v-170r i folis 181r-182r.